

Janine Meins

ZWIJGPIJN

*Zeven generaties moeders en dochters
en een verzwegen grensgebied*

Dit verhaal is gebaseerd op werkelijke gebeurtenissen en personages, maar hun handelingen en gedachten zijn ingekleurd. De verantwoordelijkheid ligt bij de research en de verbeelding van de auteur.

Eerste druk, januari 2024

Tweede, herziene druk, januari 2025

© Uitgeverij Zomerlicht

Ockhuizerweg 16b

3455 rw Haarzuilens

www.uitgeverijzomerlicht.nl

Zwijggpijn is mogelijk gemaakt door het crowdfundingplatform

voor boeken: www.boekfunding.nl

Auteur: J.C. Meins

Omslag: Armando van Bruggen, Bruggn Design

Fotografie: Okko Veling

Redacteur: Sanne Visch, Pen & Inkt

Binnenwerk: Ferdinand Rusch, Formaat.nl

ISBN/EAN: 978 90 898 4055 4

Thema-code: FYP

Thema-omschrijving: Fictie gebaseerd op waargebeurde verhalen

NUR-code: 301 - roman

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor mijn ouders, die mij vleugels gaven
en tot in het oneindige met me meevliegen

'I got wings to fly, I'm alive'

Celine Dion

Voor Kees,
mijn lief, met zijn zachte ogen

'You loved the hell out of me'

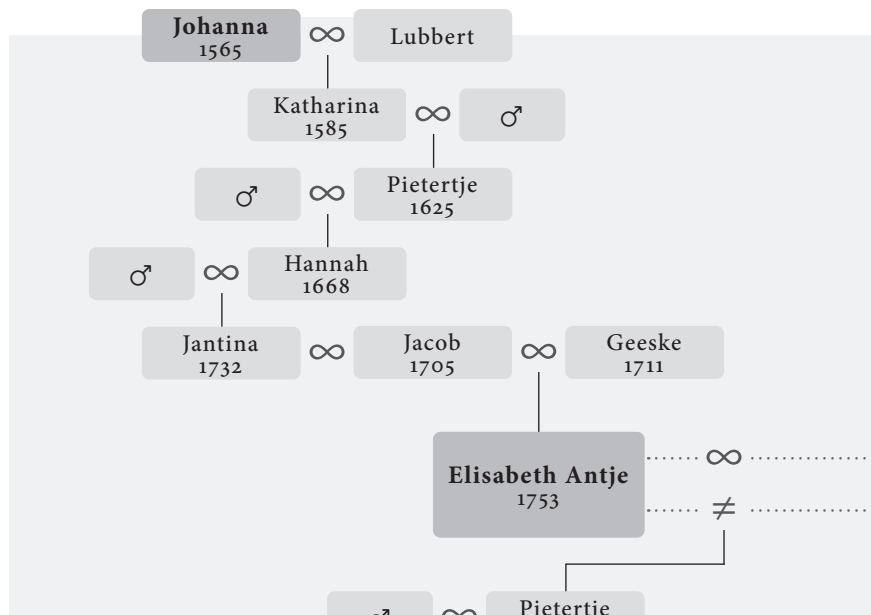
Lewis Capaldi

En voor mijn beide meisjes, Iep en Miep,
met hun schaterende lach

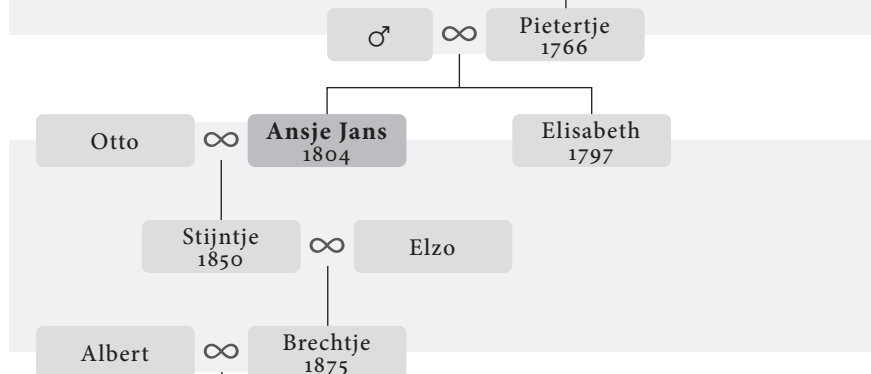
*'Don't let this darkness fool you,
all lights turned off can be turned on'*

Noah Kahan

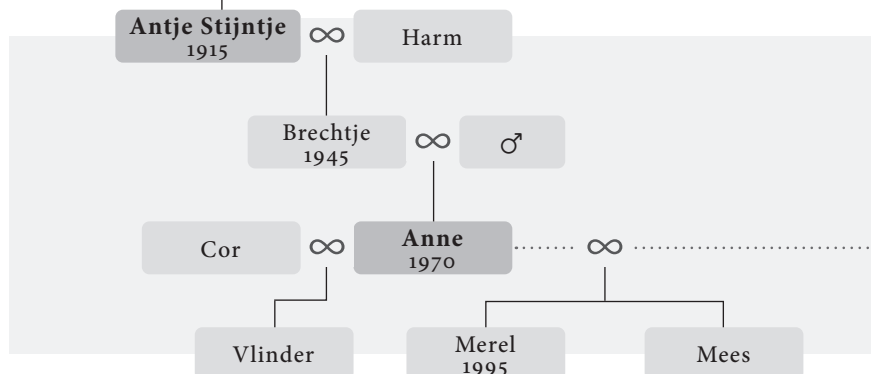
DEEL 1

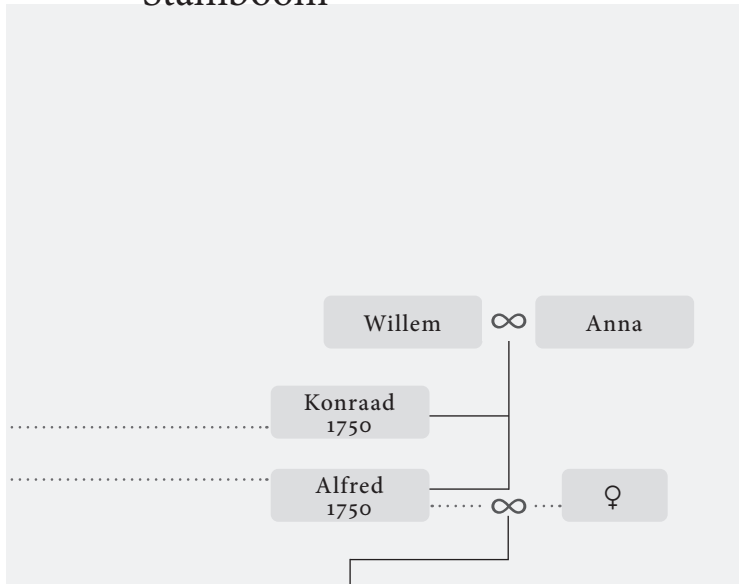
DEEL 2

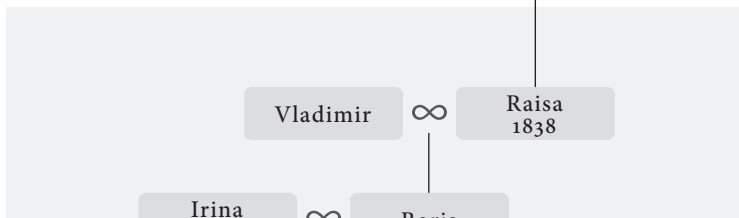
DEEL 3

Stamboom

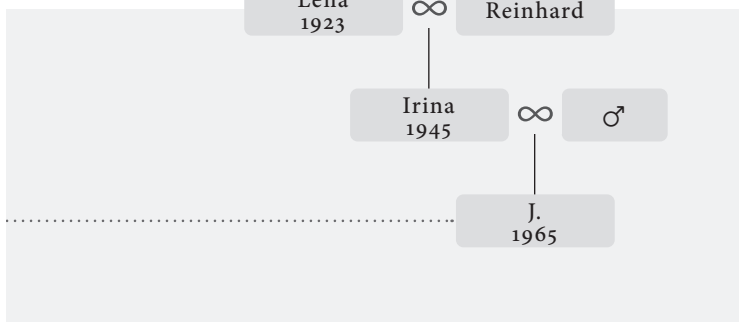

1587-1597
Verbrandingen
Geselberg
Westerwolde

1795-1815
Napoleontische
tijd

1807
Vrede
van Tilsit

1914-1918
WO I

1940-1945
WO II

In een tijd waarin er gebrek is aan waarachtigheid en geborgenheid, in een tijd die vervuld is van angst en wanhoop, zou elke vrouw zonder blozen een poging moeten kunnen doen om, door haar inzet, de wereld een deel van haar verloren hart terug te geven.

Louise Bogan

INLEIDING

Anne

Geboren 1970, Westerwolde

Mijn oorspronkelijke naam was Antje.

Volgens de voormoederlijn bracht de naam Antje ongeluk. Over dat ongeluk werd vervolgens gezwegen. Er waren me al zestien Antjes in de familiegeschiedenis voorgegaan. Of vervormingen van die naam in de tweede en derde generatie, zoals Ansjé, Anita, Anneke en Annet. Deze vrouwen leefden oorspronkelijk in het noordelijke weidse boerenlandschap vlak bij de Nederlands-Duitse grens, om precies te zijn in het Duitse deel van het Reiderland aan de zuidoever van de Eems. Daarna volgde hun levenspad nog voor de kwestie Sleeswijk-Holstein naar de zuidelijkste delen van Scandinavië en vertakte de familielijn zich na 1900 naar Nederland. Daar verspreidden ze zich over het hele land. Uiteindelijk, pas na de Tweede Wereldoorlog, kwamen veel Antjes ook terecht in België en Frankrijk, en heetten ze op die plek van de wereld Anaïs of Antoinette, tot ver in het Spaanse Baskenland waar ze de naam Ana of Juanita kregen.

Opvallend is dat deze voormoeders zich door de jaren heen vooral bleven vestigen langs de randen van de Duitse grens, die met kronkelbewegingen als een langgerekte navelstreng langs de landsgrenzen loopt en de Antjes van toen en nu verbindt met het oorspronkelijke moederland.

Geen van de Antjes had haar lot ooit ontlopen. Ook ik niet, en ik zweeg. Net als alle andere Antjes. Maar ik had ook iets goeds gedaan, want op het geboortekaartje van mijn dochter stond: “Merel”.

Toen viel de klap als van een schavot. Ik ontdekte dat Merel óók een Antje was. Het had dus niet aan haar naam gelegen. En toen ik er na jaren over sprak in plaats van zweeg, vertelden vrienden en collega's dat ze net zo goed verhalen hadden over wat zij als Antjes hadden meegemaakt. Waarover ze ook liever niet spraken. Ze waren soms dader, soms slachtoffer en soms ook allebei. Ze zwegen, net als ik, omdat ze vonden dat het ze te kwetsbaar maakte. Zij dachten ook, net als ik, dat kwetsbaar zijn overeenkomt met zwakte. En wie wil er nu zwak gevonden worden?

We waren juist druk bezig elkaar te imponeren met van-alles-en-nog-wat; prestaties, professionaliteit, ambities, verder komen in het leven. Sterk zijn. Nu ik daar zo op terugkijk, denk ik dat we elkaar voor de gek hielden.

Ik had het misschien eng gevonden om te zeggen hoe ik me echt voelde – en dat was precies de reden waarom ik het niet deed. Ik had daarmee echter ook een hoeveelheid aan andere emoties kunnen opeisen; van liefde en steun, van intimiteit en openheid, van hoe waardevol we zijn voor elkaar. Ik eiste het niet op, ik sprak er niet over. Als ik dat zou doen, dan zou dat gevaarlijk kwetsbaar zijn geweest. Om serieus genomen te worden, dacht ik dat ik al die zwakte beter kon ontkennen.

Ik geloofde aanvankelijk niet dat mijn naam echt een rol had gespeeld in de gebeurtenissen die zich voordeden in mijn leven. Toch ging ik op zoek en stuitte op een brede bedding van familielijnen. Ik wilde het bange wegkijken vervangen door het openbreken van versteende wortels, en hoopte daar iets te vinden. Ik dacht aan iets van betekenis dat me misschien troost kon bieden, zoals verhalen over de manier waarop vrouwen en mannen in het verleden tegen het lot van de

Antjes hadden aangekeken. Ik wilde weten wat de impact was, en vooral hoe ze er zelf mee waren omgegaan. Het is immers bekend dat onze vaste patronen, ons gedrag en onze manier van reageren in veel grotere mate een kwestie is van overerving dan we aan onszelf willen toegeven.

Toch vond ik aanvankelijk niets. Er was zwijgen, en daarin lag vooral miskennis en leegte.

Ik vond wel iets anders. Iets dat mijn bevattingsvermogen te boven ging. Hoe mijn verstand ook zocht naar de logica, die was er simpelweg niet.

Dat de Antjes weinig bespaard bleef, had wel degelijk een oorsprong. Het was een zaak van hart tot hart, ver weggestopt, in de doofpot van het zwijgen. En ik wist: ik ben niet alleen. Er opende zich een vergiftigende collectieve geschiedenis van miljoenen vrouwen waarmee ik verbonden was. Onze voormoeders hadden misschien bij leven gezwegen, ze hadden ook voorgeleefd hoe ze hun pijn hadden gedragen.

Taal bood hen in die tijd geen enkele bescherming; het was niet alleen te pijnlijk, maar ook te gevaarlijk om woorden te geven aan gevoelens van schaamte, woede en verdriet. Zwijgen was nu eenmaal een krachtige overlevingsstrategie geweest. En dat is het in deze tijd nog steeds. Ik zag een patroon dat werd doorgegeven van moeders op dochters, die weer nieuwe dochters kregen, die ook weer nieuwe dochters kregen... enzovoort. Dus besloot ik op te schrijven wat ik uit het verleden kon gebruiken in mijn zoektocht naar verzoening.

Want de toekomst had de antwoorden nog niet.

PROLOOG

Anne

Parijs, juni 2013

Paris au crépuscule

Op het terras binnen het elfde arrondissement van Parijs aan de Rue Ledru-Rollin is net een tafeltje vrijgekomen. Het is medio juni, de zomervakantie begint pas over een paar weken, wat maakt dat het hier nog niet stampvol is op straat. Het is een zachte zonnige donderdagavond. Als we aan komen lopen maken twee bereidwillige obers dat ene tafeltje voor ons klaar. Wij samen, gearmd, allebei flanerend met zonnebril en in een kleurige jurk. Moeder en dochter. Het belooft een heerlijk weekendje Parijs te worden.

Na ruim vijfhonderd kilometer rijden met Merel slapend naast me, suf van een reistablet, ben ik wel toe aan een goed glas wijn. Ik ben op alles voorbereid. Morgen naar Givenchy, de tuinen van Monet, daarna het Musée en Atelier des Lumières en daarna zien we wel. Alle reserveringen en tickets heb ik van tevoren geboekt, we zijn net ingecheckt in het hotel en hebben onze koffers in de hotelkamer achtergelaten. De pret kan beginnen.

Op het terras praten mensen met elkaar in verschillende talen. Een rode luifel buigt over ons heen, de terrasverwarmers zijn aangezet zodat het behaaglijk warm is. Al snel schiet een ober op ons toe

en grapt naar mijn dochter. Ze lacht verleidelijk terug. Mijn dochter, met die o, zo herkenbare diepbruine Bambi-ogen. Ze hekelt make-up en draagt op haar lichte huid hoogstens wat lipgloss en mascara. Haar golvende donkere haar heeft ze deze keer samengebonden tot een stevige nonchalante vlecht die tot ver over haar rug valt. Rondom haar ovale gezicht hangen losjes nog een paar springerige onwillige krullen, die haar met de lichte zomersproetjes een grappige, klassieke uitstraling geven. Ik kijk naar haar. Ze is al een prachtige dame geworden. Ik zie echt wel hoe de mannen naar haar kijken als ze haar bestelling doet.

‘Sauvignon Blanc et un steak tartare, s’il vous plaît.’ Het klinkt Frans, een taal die ze niet spreekt, maar met de menukaart nog in haar handen kan ze zich voldoende staande houden.

Ik bestel iets wat ik later zal vergeten. Tegen de achtergrond van de Parijse bourgeoisie, autoverkeer, druk kletsende toeristen en glaserinkel op een terras met avondzon, praten wij. Het gesprek komt op haar vader, van wie ik gescheiden ben. Het al zo lang geleden. Merel was toen pas vier jaar oud. Ze vraagt nooit waarom ik hem verliet. Ze zegt dat ze dat wel begrijpt. Ze vraagt me wel waarom ik ooit voor hem koos en zo lang nog bij hem bleef. Ze zegt dat ze dat niet begrijpt.

Als een jong stel naast ons komt zitten, geeft ze hen met een oogwenk en een frivool gebaar de menukaart door. Het stel moet erom lachen. Dan vertel ik haar dat ze haar humor en dat theatrale toch echt van haar vader heeft. Dat ik dat juist zo aantrekkelijk aan hem vond. Dat ik zijn zelfverzekerdheid in zijn optreden bewonderde. Vooral dat. En voor mij was dat genoeg. Want ik was dat allemaal niet. Ik kon een voorbeeld aan hem nemen. Dacht ik.

Ze knikt.

‘Ondanks alles vond ik het moeilijk om bij hem weg te gaan,’ zeg ik en ik bijt op mijn onderlip. Een ober brengt ons bestek in opgerolde witte servetten. Ik zie dat Merel me vaag aankijkt, alsof mijn

woorden zachtjes over haar heen strijken, alsof de betekenis van mijn woorden haar totaal ontgaat.

‘We investeerden drie jaar lang in relatietherapie,’ probeer ik, om duidelijk te maken dat ik het niet zomaar heb opgegeven. Het was zelfs zo dat ik uitkeek naar die wekelijkse sessies. Adempauzes. Door de reflecties van de psycholoog leerde ik zijn beweegredenen steeds beter kennen en dacht ik dat niet hij, maar ik daar iets mee moest doen. Dat werd een patroon van aanpassen aan verwachtingen in ruil voor de hoop op een beetje liefde. Ik begrijp nu ook hoe sneu dit klinkt, maar toch ging dat jarenlang zo. Ik wilde dat ons huwelijk zou lukken, daar had ik destijds alles voor over.

‘Drie jaar relatietherapie?!’ vraagt ze en ze rolt het bestek uit het servet. ‘Wat kost dat wel niet?!’

‘Hij was niet alleen mijn man, maar ook jóúw vader en de vader van Mees. Jullie waren pas vier en vijf jaar oud, Merel. Jullie verdienen ook een warm en fijn gezin.’

‘Precies. En dat waren we niet,’ zegt ze overtuigd. Stilte.

Ik denk terug aan die hectische periode in ons leven. Twee zwangerschappen achter elkaar. Baby’s, peuters, ziekenhuisopnames, veranderingen van werk.

‘Opgeven was voor mij geen optie. No matter what. Ik wilde niet falen als vrouw en ook niet als moeder. Ik wilde dat we een fijn gezin zouden zijn.’

Merel kijkt me nu meewarig aan. Haar ogen rollen in hun kassen en verplaatsen zich naar de omstanders op het terras. Ze pakt snel haar servet, die op de grond is gevallen. Zij en haar broer hebben al jaren geen contact met hun vader.

Zodra ze zich heeft opgericht, slaat ze haar linkerbeen met een galante beweging over haar rechterknie. ‘Ik snap echt niet waarom jij zo lang met die man samen bent geweest, mam. Als je nu nog steeds met hem getrouwd was, had ik je alsnog gevraagd om van hem te scheiden.’

Ik weet dat ze het oprecht meent. Ook haar eigen pogingen om tot een normale vader-dochterrelatie te komen zijn tot op heden op niets uitgelopen. In een laatste gesprek, dat ze vier jaar geleden met hem had, stoorde ze zich aan zijn theatrale zelfbeklag en uitgesproken haatgevoelens naar mij, zijn heks-vrouw. Hij had zich niet geïnteresseerd getoond in haar als dochter. In plaats van naar haar te luisteren, had voor hem alleen zijn eigen hel geteld. Hij had gezegd dat hij zijn kinderen niet nodig had om gelukkig te zijn. Toen had Merel geschokt gevraagd of hij dat echt meende en had ze gedreigd op te staan om weer te vertrekken. Hij had haar schouderophalend aangekeken en geantwoord dat ze dat dan maar mooi moest doen. Dat ze daarin precies op haar moeder leek. Die was ook 'zomaar' vertrokken.

Ze was opgestaan, naar de uitgang gelopen, had zich halverwege nog een keer vertwijfeld omgedraaid en gehoopt dat hij haar terug zou roepen. Dat had hij niet gedaan.

Zij was weggegaan, hard fietsend. Smeet thuis de fiets tegen de muur en hapte hijgend naar adem toen ze bij mij haar verhaal deed. Niet-begrijpend, huilend, boos, het kwam van diep, met lange uithalen. Verdriet, woede, ongeloof. Ze was toch zeker zijn dochter?! Daarna had ze geen enkele poging meer durven ondernemen om hem nog eens onder ogen te komen.

'Un morceau de brie et compote de figues.'

De vriendelijke ober van daarnet legt uit wat we gaan eten. Ik was zo in gedachten dat ik niet eens heb gemerkt dat hij een amuse van het huis voor ons heeft geserveerd. Merel knikt instemmend.

'Merci beaucoup.' Dan kijkt ze naar mij. 'Crackers met kaas, mam!' Ze neemt voorzichtig een hapje.

En toch is er altijd weer die stem in mijn hoofd die me zegt dat het heel misschien, als ik minder ambitieus was geweest en iets meer het talent van een bekwame huisvrouw had gehad, wél goed was gekomen. Dat ik in dat opzicht misschien nóg meer had kunnen doen.

‘Ik was gewoon zijn type niet,’ zeg ik tot slot, met de bedoeling om het gesprek op een ander onderwerp te krijgen.

‘Vind je dat niet een heel gemakkelijke verklaring?’ zegt ze.

Ze heeft gelijk. Ik vergoelijk zijn gedrag keer op keer en ontken mijn eigen inspanningen.

Speelgoed op de grond irriteerde hem mateloos. Etensborden die iets te scheef in de vaatwasser stonden werden er weer uitgehaald. Of ik het even opnieuw wilde doen, maar dan recht. Een knippend lampje van een wasmachine die nog moest worden leeggehaald kon aanleiding geven tot een verwijtende donderpreek. De verderende kritiek op alles wat verkeerd ging, nog niet was gedaan of tot een verstoring leidde in zijn gemoed incasseerde ik alsof het de normaalste zaak van de wereld was. Zo begon het.

Ik word opgeschrikt door glasgerinkel. Vlak bij ons valt een wijnglas van het dienblad. Het spat in stukken uiteen. De ober maakt onhandig zijn excuses naar de dame aan de tafel. Ze is alleen en draagt geen ring.

De spanningen over huishoudelijke werkzaamheden konden in ons huwelijk hoog oplopen. Ik deed zoveel mogelijk wat nodig was om de harmonie te bewaren. Samengevat betekende dat simpelweg dat ik me te houden had aan voor hem drie belangrijke waarden: reinheid, rust en regelmaat. Poetsen, wassen, strijken.

‘Ik leek gewoon niet op zijn moeder.’

‘Nee en daarom hou ik ook zoveel van je,’ zegt Merel. Ze lacht. ‘Als jij op haar geleken had, dan had je ook een Assepoester van mij gemaakt, mam. Dát was een drama geworden.’ Ze maakt met haar hand een theatraal gebaar naar haar voorhoofd. Ik moet erom lachen.

Ik weet wat ze bedoelt. Ik leek toen in veel opzichten op mijn dochter nu. Merel studeert en gaat binnenkort stage lopen. Ze verkiest haar vrijheid boven de liefde en zal dat waarschijnlijk ook doen boven een aangepast huiselijk leven. Haar vader zou andere plannen

voor haar hebben gehad. En toch was hij oprecht blij met haar komst in deze wereld. Dat wil ik haar ook laten weten.

‘Toen ik zwanger was van jou vertelde ik hem op een avond dat ik wist dat je een meisje zou zijn. Na een zoon vond ik dat wel een fijne verrassing voor hem. Ik wist dat hij het heel leuk zou vinden om een dochter te krijgen.’ Ik wil dat ze dit weet. Dat ze weet dat ze welkom was. Ook bij hem. Merel richt haar blik op en kijkt mij strak aan.

‘En? Hoe reageerde hij?’ vraagt ze.

Ik twijfel of ik op die vraag eerlijk moet antwoorden, maar doe het toch: ‘Dan zal ik haar maar eens leren waar het aanrecht zit, want dat is jou nog nooit bijgebracht.’

‘Echt?’ Merel kijkt me ongelovig aan. ‘Belachelijk, mam.’

Ik weet wat ze denkt. Slimme moeder trouwt met hork van een vader. Met een universitaire studie achter de rug had ik net een mooi begin gemaakt van een carrière in het bedrijfsleven. Ik maakte makkelijk contact, sprak mijn talen, was financieel onafhankelijk en had met iedere andere man getrouwd kunnen zijn. Waarom koos ik nou precies voor deze man.

Maar zo simpel lag het niet. Achteraf gezien had ik helemaal niet verbaasd hoeven te zijn over zijn reactie op de komst van ons meisje. De waarheid is dat ik het allemaal had kunnen weten. Hij vond het aanrecht, en alles waar ‘het aanrecht’ voor stond, heel belangrijk. Dat klinkt misschien absurd. Maar toch, ik wist het wel. Dat wist ik al voordat ik met hem trouwde en kinderen kreeg. Het aanrecht, dat was zijn moeder. Het aanrecht, dat was de vrouw. Het aanrecht stond voor gezelligheid, geborgenheid, huiselijkheid. Samen koken, gek doen, genieten. Ik moet hem behoorlijk in de war hebben gebracht. Waarom verhield ik mij als vrouw en moeder niet tot dat aanrecht? Waarom werkte ik, studeerde ik, had ik ambities? Waarom speelde ik met de kinderen op de grond met verf en Duplo en ruimde ik nooit iets goed op? Waarom hadden wij een huishoudelijke hulp nodig en kookte ik allesbehalve wat hij gewend was? Om nog maar

niet te spreken over mijn ondermaatse talent op het gebied van was-
sen, strijken, poetsen. Dat wist ik toen ook allemaal al. Maar dat ver-
tel ik Merel hier niet. Wat ik haar ook niet vertel, is dat ik weet dat ik
heel veel stopborden heb genegeerd uit naam van de liefde, waarvan
ik dacht dat die wederzijds was.

Achteraf hield ik toen meer van het plaatje dat ik mijzelf voor-
hield over hoe ik wilde en wenste dat het zou zijn, dan dat ik mijn
ogen opende voor de realiteit en daar ook naar handelde.

‘Hij wist toch wel dat jij niet van het poetsen was?’ vraagt ze. Ze leunt
achterover en zet haar zonnebril af. Ons hoofdgerecht wordt opge-
diend, de Sauvignon Blanc ingeschonken. Ik laat haar voorproeven.
Ze nipt, slikt door, kijkt op, glimlacht naar de ober en werpt dan
weer een blik op mij.

Ik zucht en zak achterover in mijn stoel. Kruis dan mijn armen
voor mijn borst om mezelf een zelfverzekerder houding te geven.

‘Ja, hij wist dat ik niet van het poetsen was. Ik had het in onze
verkerings tijd daarom ook een keer uitgemaakt. Ik voelde me ver-
nederd toen hij wilde dat ik de wc-bril in mijn studentenflat met een
tandenborstel schoonmaakte.’

Merel begint te lachen. ‘Dat hoort bij een ontgroening, mam. Dus
toen was het al foute boel?’ vraagt ze.

‘Eigenlijk wel.’

Ik had die tandenborstel bizar gevonden, hij had het gemeend, zo
deed zijn moeder het ook. Ik maakte de verkering uit. Hij werd boos.
Hoe durfde ik hem te verlaten vanwege zo’n futiliteit? Een tanden-
borstel! Daar liet ik onze verkering toch niet op kapotgaan? Klonk
logisch. Hij was vol vuur die avond. Hij wist me te overtuigen. Mis-
schien had ik overdreven. Het ging nergens over. Had ik me aange-
steld? Hij bedoelde het toch allemaal goed?

Merel zucht. ‘En ondanks dat ben je toch bij hem gebleven?’ vraagt
ze. Ze fronst haar wenkbrauwen en schudt haar hoofd. Onbegrip.

In haar ogen zal ik nu de zwakkeling zijn die het allemaal over zich heen liet komen. Die wil ik niet zijn, dus zeg ik: 'Ik gaf regelmatig tegengas, hoor. Ik liet natuurlijk ook niet over mij heen lopen.' Ik weet dat ik hier niet de waarheid vertel. Merel kijkt op, strakke lippen, haar hoofd beweegt even opzij, haar blik houdt ze op mij gericht. Het blijft een paar seconden stil, alsof ze nadenkt of ze haar scherpe tong gebruiken zal of niet. Haar ogen knijpen zich samen tot spleetjes.

'Hoezo liet je niet over je heen lopen? Wat deed hij dan als je hem tegensprak?' vraagt ze.

Ik zeg niets. Het is een overbodige vraag en dat weet zij ook. Ze weet heel goed dat haar vader mijn grenzen niet respecteerde, als ik ze al stelde.

'Nou?' vraagt ze fijntjes.

'Hij had gewoon andere verwachtingen, Merel.'

Ik wil dit gesprek liever hier laten eindigen, maar zo makkelijk kom ik er niet vanaf. Als ze vraagt waarom ik toch nog jarenlang bij hem bleef terwijl hij zo over mijn grenzen ging, twijfel ik. Zal ik haar toch een voorbeeld geven?

Omdat ik denk dat ik haar begrip nog moet verdienen, vertel ik haar over die warme zaterdagmiddag.

'Dertig graden was het, nog warmer dan nu. Ik was hoogzwanger van jou.' Zodra ik begin te vertellen, kijkt ze bezorgd. Misschien wil ze dit helemaal niet weten.

'Na het stofzuigen van de slaapkamers boven, het dweilen en in de was zetten van de parketvloer beneden, was ik bezig in de tuin,' zeg ik. 'Het was net rondom het middaguur.' Ik kijk nog even om mij heen, alsof anderen zouden kunnen meeluisteren. Niemand op het terras kijkt echter in onze richting. Ik zie dat haar ogen samenknijpen, in afwachting van wat er komt of ter bescherming tegen de laaghangende zon. Wie zal het zeggen. Mijn dochter is voor mij niet altijd te lezen.

Ik vertel haar over het moment waarop hij thuiskwam van zijn werk. 'Ik hoor een harde klap en een vloek. Hij is boos omdat ik de vuilnisbakken buiten nog niet heb schoongemaakt. Mees, die in de kinderwagen ligt, schrikt wakker en begint te huilen.' Ik ga ver zitten, in mij is opeens twijfel of ik nog verder wil vertellen. Ik realiseer me dat dit mijn eigen verhaal is. Ik weet ook dat na verloop van tijd herinneringen nu eenmaal herinneringen zijn waar ieder zijn eigen versie van heeft. Ieder mens komt terecht in een web van waarheden en leugens. Maar deze dag staat in mijn geheugen gegrift omdat ik me herinner hoe pijnlijk het was. Omdat hij me die dag zo veel verdriet had gedaan dat er iets in mij definitief was geknapt.

Ik zucht en voel me weer even de jonge moeder van toen, hoogzwanger met een klein kind nog in de luiers, een hectische baan en een man die ik niet begreep.

'Ik beloofde de vuilnisbakken direct schoon te maken, pakte de tuinslang, draaide de kraan open en liep met stromend water en een doekje naar de achterkant van de garage. Daarna knielde ik op de grond, want staan ging niet meer met mijn zwangere buik. Op handen en knieën begon ik de vuilnisbakken schoon te maken. Toen, uit het niets, voelde ik een verkramping en een pijnscheut in mijn buik.'

'Echt?' vraagt ze.

'Je trapte stevig, alsof je zei: "Mama, verzet je!" Ik ging op de grond liggen en smeekte hem om het van mij over te nemen. Ik had pijn en het was zo ontzettend warm buiten. Ik was op, ik kon niet meer.'

'En toen?' Ze kijkt me indringend aan. Haar mes en vork laat ze rusten op haar bord. Ze pakt haar glas op. De dame zonder ring naast ons kijkt geïnteresseerd opzij. Naar mij.

'Toen stapte hij over me heen. Ik hield mijn buik vast en huilde. Hij draaide zich woest om, liep door en keek me nog even aan. Ik hoopte nog dat hij zich zou bedenken en zou inzien dat hij onredelijk was. Dat hij me zou helpen of me in zijn armen zou nemen. Zou zeggen dat het hem speet. Maar hij vertrok, met een verbeterd gezicht.'

‘Waarom werd je niet loeikwaad?’ wil ze weten. ‘Je had toen ook al kunnen vertrekken!’ Ze neemt overtuigd een slok uit haar glas. Ik ben duidelijk niet haar heldin in dit verhaal. De zon begint te zakken en het wordt frisser op het terras.

‘Je werd ook geslagen, mam.’

Ik schrik van deze pijnlijke versnelling in ons gesprek.

‘Wij konden niet slapen van het geschreeuw en zaten dan boven op de trap met de handen voor onze oren. Ik heb toch gezien hoe hij je tegen de kasten aandrukte!’ Ze kijkt me aan alsof ze mij moet overtuigen hoe erg het was. Ik kan niet direct antwoorden en neem een slok water. Ik wil dit gesprek nu helemaal niet. Ze schudt haar hoofd. ‘Ik begrijp überhaupt niet wat je ooit in hem zag en al helemaal niet dat je bij hem bleef. Je had ook voor een ander leven kunnen kiezen, hè?’

‘Ik heb er geen moment spijt van gehad, Merel.’ Dan val ik stil. Ik haal even een paar keer adem om kracht bij te zetten, want ik geloof wat ik hier zeg. ‘Ik hield lange tijd hoop. Ik begreep hem niet, maar ik wilde hem wel graag begrijpen. Dan kon ik mij daarop aanpassen. Je merkt ondertussen niet dat je volledig uit contact met jezelf gaat en alle stevigheid vanbinnen verliest.’

Ik kijk omhoog in de verte. Ik hoor een carillon. De avondzon zakt al achter de hoge gevels van de karakteristieke Parijse woningen. ‘Ik was bang. Bang voor hem. Maar ook bang om te erkennen dat mijn huwelijk mislukt was, dat ik daar niets aan kon veranderen en dat ik als vrouw en als moeder van twee jonge kinderen gefaald had.’ Dan kijk ik haar aan. Ik hoop op een beetje begrip van mijn dochter. Ik heb langs haar heen gekeken. In gedachten, terug in de tijd. Voorbij haar.

Haar aandacht lijkt plotseling afgeleid. Met een charmante beweging pakt ze haar glas op en ze walst de wijn beheerst rond langs de rand. Nadat ze het glas tussen haar volle glimmende lippen zet en de geur van de wijn opsnuift, neemt ze een slok. Verveeld kijkt ze om zich heen. Wat mag ik van zo’n jong meisje ook eigenlijk ver-

wachten? Haar ervaringen op het gebied van de liefde zijn immers nog nihil.

‘Weet je?’ zeg ik vrolijk, om haar aandacht te heroveren en het tot een “eind goed al goed” verhaal te brengen. ‘Heimelijk hoopte ik toen al dat het kind in mijn buik mijn redding zou worden. Dat het mij genoeg kracht zou geven om bij hem weg te gaan.’

Ze glimlacht. ‘Oh ja?’

‘Ja. En we hebben het gered. Kijk ons hier nu samen zitten. Moeder en dochter, ik met jou. Hier samen in Parijs!’ Ik lach naar haar en hef het glas op ons. Ze doet met mij mee. ‘Gelukkig ligt die nare tijd nu al heel lang achter ons,’ verzucht ik. ‘Het is maar goed dat het geweld in onze vrouwenlijn bij mij in ieder geval is gestopt.’ Ik zeg het met een opgeluchte oprechtheid. Als kind had ik ook genoeg pijn, boosheid en verdriet gezien in de ogen van mijn grootmoeder en kende ik ook haar verhalen.

Merel ontwijkt ondertussen mijn blik, ze buigt haar hoofd richting het tafelblad en kijkt geconcentreerd naar haar bord. Ze prikt een paar krieltjes aan haar vork, haalt ze langzaam één voor één door de jus en stopt ze daarna snel in haar mond. Kauwend en slikkend legt ze haar mes en vork voorzichtig neer en ze veegt haar mond af aan het witte servet. Ze wendt haar ogen van mij af en laat haar blik rusten op de galante dame zonder ring. Die heeft net aan tafel afge-rekend, staat nu op en werpt een schichtige blik op Merel. Dan kijkt de dame naar mij, haalt haar wenkbrauwen op, kijkt nogmaals, maar nu indringender naar Merel en loopt dan, als door een wesp gestoken, gehaast het terras af.

Nu pas zie ik dat de ogen van Merel vol tranen zijn. Ze is te lang stil geweest.

‘Wat is er?’ vraag ik.

Stilte.

‘Het is toch zo?’

Weer stilte.

‘Merel?’ vraag ik nu nadrukkelijker.

Doodse stilte.

Wat is dit nu? Nog steeds houdt ze haar gezicht van mij afgewend, starend in het niets en ik weet: hier zit iets goed fout. Ik ken mijn dochter.

Als een ongewenste zwarte slijmslak kruipt plotseling van binnenuit langs mijn bekken naar mijn navel een vermoeden dat zich ontwikkelt tot een grote toxische tarantula tot wie ik mij vanaf dit moment moet leren verhouden. Misschien wel voor de rest van mijn leven. Hier ben ik als moeder niet op voorbereid.

De Sauvignon Blanc blijft staan.

DEEL 1

Elisabeth Antje
Geboren 1753, Kritzum